

ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ЛОГОПЕДА З БАТЬКАМИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ АРТИКУЛЯЦІЙНОЇ ГІМНАСТИКИ

Турубарова Анастасія Володимирівна,

доктор психологічних наук, доцент,
декан факультету спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Хортицької національної академії
ORCID ID: 0000-0002-4806-4519
Researcher ID: HNC-3671-2022
Scopus Author ID: 57262408100

Клочкова Юлія Володимирівна,

доктор філософії,
доцент кафедри спеціальної освіти
Хортицької національної академії
ORCID ID: 0000-0002-9323-4142
Scopus Author ID: 59242770300

Король Альона Валеріївна,

доктор філософії,
доцент кафедри дошкільної освіти
Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
ORCID ID: 0000-0003-0392-4113
Researcher ID: ACN-5321-2022
Scopus Author ID: 57325731800

У статті детально розглядається питання партнерської взаємодії логопеда з батьками в контексті проведення артикуляційної гімнастики – важливого етапу корекції мовленнєвих порушень у дітей. На основі теоретичного аналізу й емпіричних даних автори доводять, що активна участь батьків значно підвищує ефективність логопедичної роботи.

Акцент зроблено на ролі батьків у забезпеченні регулярності та системності виконання артикуляційної гімнастики вдома. Оскільки логопедичні заняття зазвичай проходять кілька разів на тиждень, саме батьки можуть забезпечити щоденне виконання вправ, що є необхідним для закріплення мовленнєвих навичок.

У статті підкреслено значення емоційної підтримки з боку батьків. Артикуляційна гімнастика, яка може бути однонамітною та складною для дитини, потребує створення позитивної атмосфери під час занять. Спільна діяльність із батьками не лише підвищує мотивацію дитини, а й сприяє налагодженню більш тісного емоційного зв'язку між членами родини.

Особливу увагу приділено важливості зворотного зв'язку між логопедом і батьками. Регулярне інформування про успіхи дитини та труднощі, які виникають під час виконання артикуляційних вправ, дозволяє логопеду коригувати програму занять, адаптувати вправи до індивідуальних потреб дитини та досягати кращих результатів у корекційній роботі.

На основі отриманих результатів у статті запропоновано низку методичних рекомендацій для підвищення ефективності взаємодії між логопедом і батьками. Серед них такі: побудова довірчих відносин, використання індивідуального підходу до кожної родини, інформування батьків про логопедичні методики, залучення до спільного планування занять, а також застосування сучасних засобів комунікації, як-от месенджери чи відеоінструкції. Окрім того, наголошено на необхідності надання психологічної підтримки батькам, які часто стикаються зі стресом у процесі корекції мовлення дитини.

Ключові слова: логопед, артикуляційна гімнастика, партнерська взаємодія, батьки, мовленнєвий розвиток.

Turubarova Anastasiia, Klochkova Yuliia, Korol Alona. A partnership approach between a speech therapist and parents in the implementation of articulation exercises

The article delves into the issue of partnership interaction between a speech therapist and parents in the context of conducting articulation exercises, a crucial stage in correcting speech impairments in children. Based on theoretical analysis and empirical data, the authors demonstrate that active parental involvement significantly increases the effectiveness of speech therapy. Emphasis is placed on the role of parents in ensuring the regularity and consistency of articulation exercises at home. Since systematic daily practice is necessary for the consolidation of speech skills, parental involvement can ensure that exercises are performed daily.

The article highlights the importance of emotional support from parents. Articulation exercises, which can be monotonous and challenging for a child, become more enjoyable with parental involvement, creating a positive atmosphere during sessions. This also fosters a closer emotional bond between family members.

The article emphasizes the importance of regular feedback between the speech therapist and parents. Regular updates on the child's progress and the difficulties encountered during articulation exercises allow the speech therapist to adjust the program, adapt exercises to the individual needs of the child, and achieve better results in corrective work.

Based on the results obtained, the article proposes a number of methodological recommendations for improving the effectiveness of interaction between a speech therapist and parents. These include building trusting relationships, using an individualized approach for each family, informing parents about speech therapy methods, involving parents in joint planning of sessions, and using modern communication tools such as messengers or video instructions. Additionally, the article emphasizes the need to provide psychological support to parents, who often experience stress during the process of correcting their child's speech.

Key words: speech therapist, articulation exercises, partnership, parents, speech development.

Вступ. У контексті модернізації системи освіти, орієнтованої на формування дитини як особистості, здатної адаптуватися до реалій і перспектив соціокультурної динаміки, особливого значення набуває педагогіка партнерства. Період дитинства відіграє критично важливу роль у загальному розвитку людини, адже саме в цей період формується основа для фізичного і психічного здоров'я дитини, а також її інтелектуальні здібності та потенціал. Інтенсивність розвитку дітей раннього віку потребує постійного професійного нагляду з боку педагогів, психологів, медиків і батьків. Організація ефективної взаємодії між педагогами та батьками є одним із ключових завдань. Ефективна взаємодія між педагогами та батьками має ґрунтуватися на основних принципах партнерства: добровільності, рівності, взаєморозумінні та взаємодопомозі.

Функції сім'ї та дошкільного закладу переплітаються на багатьох рівнях, охоплюють фізичний, емоційний, соціальний і когнітивний аспекти розвитку дитини. Родина виступає першою та найважливішою соціальною групою, де дитина набуває базових життєвих навичок, цінностей і звичок. Саме батьки закладають фундаментальні основи для формування емоційної безпеки, підтримки та стимулювання інтересу до пізнання. Водночас дошкільні навчальні заклади забезпечують дітям можливість отримувати організовані знання, розвивати комунікативні навички, навчаючись взаємодії з однолітками та дорослими в соціально структурованому середовищі.

Ефективний розвиток дітей можливий лише за умови інтеграції зусиль цих двох важливих суб'єктів виховання. Це означає, що батьки та педагоги повинні не лише обмінюватися інформацією про прогрес дитини, але й координувати свої виховні дії, створювати єдине освітнє середовище, яке підтримує індивідуальні потреби кожної дитини. Успішне партнерство передбачає, що родина і дошкільний заклад мають спільні цілі – забезпечення всебічного розвитку дитини, формування основних морально-етичних цінностей, підтримку здоров'я та стимулювання пізнавальної активності.

Така взаємна співпраця ґрунтується на принципах відкритості, довіри та взаємоповаги. Батьки повинні бути залучені до освітнього процесу на всіх етапах, отримувати підтримку від педагогів, а також активно брати участь у житті дошкільного закладу – наприклад, через відвідування батьківських зборів, участь у спільних заходах і проєктах, що сприяють розвитку дітей. Зі свого боку педагоги мають розглядати сім'ю як повноправного партнера, який може надавати цінні знання про особисті особливості дитини, її потреби й інтереси.

Матеріали та методи. Дослідження включало аналіз і уточнення базових понять, пов'язаних із парт-

нерською взаємодією, роллю батьків у корекційному процесі та структурою ефективної взаємодії логопеда з родиною. Було здійснено узагальнення та систематизацію наукових даних щодо принципів організації артикуляційної гімнастики, впливу емоційного фону звань на ефективність корекції мовлення та значення зворотного зв'язку у процесі співпраці з батьками. **Емпіричний компонент** дослідження реалізовувався за допомогою експериментальних методів, зокрема проводилися консультації, тренінги для батьків і моніторинг прогресу дітей.

Результати дослідження. Проблему взаємодії освітніх закладів із батьками активно досліджували такі вітчизняні науковці, як Н. Бугаєць, Т. Завадова, А. Зякіна, В. Кириченко, А. Король, Ю. Лежньова, Л. Маліна, І. Попова, І. Рилєєва й інші. У своїх роботах вони ґрунтовно визначили принципи та функції успішної взаємодії між педагогами, батьками і дітьми, що утворюють цілісну систему співпраці, спрямовану на створення оптимального освітнього середовища. Зокрема, дослідники окреслили такі основні принципи, як добровільність, відкритість, взаємоповага та партнерство, які є ключовими для встановлення ефективної комунікації між усіма учасниками освітнього процесу.

Окрім того, науковцями були розроблені різноманітні моделі ефективної співпраці, які враховують як індивідуальні особливості дітей, так і специфіку кожного етапу їх розвитку. Моделі співпраці включають різноманітні підходи, починаючи від регулярних зустрічей і семінарів для батьків, закінчуючи використанням інтерактивних технологій для постійного обміну інформацією. Особлива увага приділяється формуванню довіри та взаєморозуміння між педагогами та батьками, що сприяє створенню позитивного клімату в закладах освіти.

А. Король проаналізовано соціально-психологічні труднощі, з якими стикаються сім'ї, що виховують дітей з особливими потребами. Так, окремі батьки:

- переживають негативні психоемоційні стани, зокрема відчуття провини або сорому, емоційне напруження в сімейних відносинах, а також руйнування попередніх життєвих планів;
- стикаються з інформаційною депривацією, яка зумовлена нестачею спеціалізованої літератури, обмеженим доступом до ранньої діагностики, корекційних програм або лікування, а також до заходів із розвитку компенсаторних функцій дитини;
- демонструють низьку мотивацію до співпраці із представниками соціальних служб, що спричиняє їх ізоляваність від соціального життя;
- зазнають труднощів в отриманні гарантованих пільг, а також матеріальної та соціальної допомоги [5].

Ці проблеми призводять до порушень у системі батьківсько-дитячих стосунків, суперечливої та непослідовної поведінки щодо дитини, а також підвищують ризик відмови батьків від виховання таких дітей.

Важливими передумовами для ефективної співпраці з логопедом науковці вбачають кілька ключових аспектів: формування в батьків мотивованого ставлення до корекційної роботи, підвищення їхньої педагогічної компетентності, зокрема знань у галузі логопедії, а також активне залучення дорослих до всіх етапів корекційного процесу. Важливість цих передумов полягає в тому, що ефективна логопедична допомога потребує тісної співпраці між фахівцем і сім'єю, що дозволяє забезпечити цілісний підхід до мовленнєвого розвитку дитини.

Підвищення логопедичної освіченості батьків є необхідним елементом, оскільки воно сприяє кращому розумінню методик і цілей корекційної роботи. Батьки, які володіють основними знаннями в цій сфері, можуть надавати значну допомогу дитині в повсякденному житті, інтегруючи рекомендації логопеда в домашню діяльність. Такий підхід підвищує ефективність корекційних заходів, забезпечує систематичність і послідовність у роботі з дитиною.

Окрім того, активне включення дорослих у процес корекції передбачає регулярне відвідування занять, участь у спеціальних тренінгах, консультаціях, а також виконання вдома завдань, які рекомендує логопед. Це дозволяє створити оптимальні умови для реалізації індивідуальної програми розвитку дитини, з урахуванням її особливостей і потреб [2].

Як показав аналіз наукової літератури, загалом проблема взаємодії між батьками та педагогами не є принципово новою для вітчизняної педагогіки. Однак неналежна теоретична та практична розробленість цього питання, а також необхідність переосмислення підходів до його вирішення в сучасних умовах свідчать про актуальність і важливість подальших наукових досліджень у цьому напрямі.

Поняття «взаємодія» у педагогічній і логопедичній практиці означає процес спільної діяльності, що передбачає активну участь усіх сторін, обмін думками, інформацією та досвідом для досягнення спільної мети. У контексті логопедичної роботи взаємодія між логопедом і батьками є невід'ємною частиною корекційного процесу, яка забезпечує повноцінний розвиток мовлення та комунікативних навичок у дітей. Вона базується на принципах співпраці, взаємної довіри та відповідальності.

Значення взаємодії логопеда та батьків важко переоцінити, оскільки саме батьки є найближчим оточенням дитини, яке впливає на її мовленнєвий розвиток. Як стверджують науковці, батьки повинні не тільки підтримувати дитину під час логопедичної корекції, а й бути активними учасниками цього процесу. Вони мають змогу спостерігати за змінами в мовленнєвих навичках дитини поза заняттями, виконувати вправи вдома і забезпечувати необхідну підтримку для закріплення навичок, отриманих на заняттях з логопедом [4].

Одним із ключових аспектів взаємодії між логопедом і батьками є зворотний зв'язок. Логопед інформує батьків про прогрес дитини, досягнення в мовленнєвій корекції та надає рекомендації для підтримки розвитку мовлення вдома. Така комунікація дозволяє батькам краще розуміти потреби дитини й ефективніше брати участь у корекційному процесі.

Дослідження підтверджують, що активна співпраця батьків із логопедом позитивно впливає на результати корекційної роботи. Діти, чиї батьки залучені до виконання домашніх завдань і регулярно спілкуються з логопедом, досягають значного прогресу в мовленнєвих і комунікативних навичках.

Спільна відповідальність за результат передбачає виконання вправ вдома, дотримання рекомендацій логопеда й активну участь батьків у житті дитини. Лише за умов тісної співпраці можна досягти високої ефективності корекційної роботи.

Для ефективної взаємодії важливо, щоб батьки отримували консультації та підтримку від логопеда. Часто вони стикаються із труднощами у виконанні вправ вдома або не знають, як організувати навчальний процес. Тому логопед має пояснювати значення вправ, надавати рекомендації та бути відкритим до запитань і зворотного зв'язку. Успішна співпраця ґрунтується на регулярному спілкуванні, підтримці та спільному прагненні до позитивних результатів.

Партнерська взаємодія в освіті розглядається як система методів і прийомів, заснована на принципах гуманізму і творчого підходу. Логопед виступає наставником і другом, а родина стає активним учасником освітнього процесу, що ґрунтується на взаємній довірі.

На державному рівні співпраця закладів освіти з батьками регулюється законами України, як-от «Про освіту» та «Про дошкільну освіту», а також міжнародними документами, зокрема Конвенцією ООН про права дитини. Ці акти підкреслюють необхідність спільної відповідальності за розвиток дитини.

Партнерство між вихователем і батьками є способом взаємодії, заснованим на рівності та взаємній повазі, незалежно від соціального статусу учасників. Воно передбачає узгодженість дій та спільне прагнення досягнення освітніх цілей. Важливим аспектом цієї взаємодії є рівність позицій, толерантність, визнання активної ролі партнера в комунікації та надання психологічної підтримки один одному. Спілкування між вихователями та батьками є ключовим чинником успішної співпраці, оскільки воно забезпечує можливість отримання зворотного зв'язку, надання адресної допомоги та спільного формулювання цілей і завдань виховного процесу. Якість такої взаємодії визначається єдністю поглядів на освітній процес, що сприяє ефективному досягненню запланованих результатів [7].

Але дослідження вказують на те, що недоліки у спілкуванні між вихователями та батьками можуть бути наслідком емпіричного або стихійного підходу до організації цієї взаємодії, коли вона не базується на системних, теоретично і експериментально обґрунтованих принципах відбору змісту та методів. Тому важли-

вою умовою успішної співпраці є розроблення та впровадження таких системних підходів, що сприятимуть поглибленню партнерських відносин між вихователями та батьками.

Першим етапом налагодження партнерської взаємодії між логопедом і сім'єю є вивчення мікроклімату родини, її виховного потенціалу та характеру стосунків між усіма членами сім'ї. Логопед оцінює готовність батьків до активної участі у процесі корекції мовлення та комунікації дитини, а також їхню здатність підтримувати цей процес у домашньому середовищі. Це є ключовим моментом, оскільки від рівня залученості та підтримки з боку сім'ї значною мірою залежить успіх корекційної роботи.

На наступному етапі формується модель співпраці логопеда та батьків, де спільними зусиллями визначаються конкретні шляхи розвитку дитини. Науковці підкреслюють важливість цього етапу, оскільки він дозволяє розробити індивідуальну програму корекції мовлення, що враховує як професійні рекомендації логопеда, так і можливості й умови, що існують у родині. Спільне планування й узгодження дій створюють підґрунтя для побудови ефективного виховного середовища, яке підтримуватиме дитину на шляху до поліпшення мовленнєвих навичок.

Упровадження у практику розроблених методів і стратегій здійснюється через різноманітні форми взаємодії між логопедом і батьками. Як зазначають дослідники, це можуть бути як індивідуальні консультації, так і колективні заходи, як-от участь у проєктній діяльності або творчих проєктах. Така співпраця дозволяє батькам не тільки краще розуміти особливості логопедичної корекції, але й активно залучатися до процесу розвитку дитини [1].

Одним із важливих аспектів партнерської взаємодії є постійний моніторинг і корекція спільної роботи. Цей процес передбачає діагностику успішності співпраці між логопедом і батьками, виявлення можливих недоліків і проблем, що виникають у процесі реалізації корекційних заходів. Регулярні обговорення результатів і шляхи вдосконалення співпраці сприяють підвищенню ефективності навчання та розвитку дитини. Моніторинг також дозволяє логопеду своєчасно вносити корективи в методику роботи, що забезпечує адаптивність процесу до потреб дитини та можливостей родини.

Для організації ефективної взаємодії з батьками учнів сучасні педагоги можуть застосовувати різноманітні форми та методи співпраці. У таблиці 1 представлено інформацію щодо засобів мобільної комунікації,

які можуть бути використані для реалізації різних форм взаємодії між педагогом і батьками [6].

Партнерська взаємодія логопеда з батьками є ключовою у виконанні артикуляційної гімнастики, що сприяє корекції мовленнєвих порушень у дітей. Регулярність і систематичність виконання вправ є основою ефективності, і батьки відіграють важливу роль у цьому процесі. Вони забезпечують щоденне виконання артикуляційних вправ вдома, з дотриманням рекомендацій логопеда, що сприяє закріпленню навичок.

Окрім того, батьки виступають помічниками в контролі техніки виконання вправ. Логопед демонструє правильні рухи, а батьки можуть забезпечити постійне спостереження вдома. Завдяки зворотному зв'язку з фахівцем вони отримують інструкції для корекції помилок, що підвищує якість виконання вправ.

Емоційна підтримка з боку батьків також є вагомим чинником. Позитивна атмосфера і заохочення допомагають дитині уникати стресу та підтримують її мотивацію до занять. Спільне виконання вправ може сприяти зближенню з дитиною, стимулювати її до активної участі в корекційному процесі.

Партнерська взаємодія дозволяє логопеду регулярно отримувати зворотний зв'язок від батьків щодо виконання вправ вдома. Батьки можуть повідомляти про труднощі, з якими стикається дитина, або про успіхи у виконанні артикуляційної гімнастики. Це дозволяє логопеду коригувати програму занять, адаптувати вправи до індивідуальних потреб дитини та забезпечити більш ефективну корекцію мовлення [3].

У процесі нашого дослідження розроблено методичні рекомендації для покращення партнерської взаємодії логопеда з батьками:

1. Встановіть довірчі відносини. Першочерговим завданням логопеда є створення атмосфери довіри та відкритості у спілкуванні з батьками.

2. Використовуйте індивідуальний підхід до кожної сім'ї. Кожна родина має свої особливості, тому логопед повинен враховувати виховний потенціал, соціально-економічні умови та рівень зацікавленості батьків у процесі корекції мовлення.

3. Інформуйте батьків про методи та цілі логопедичної роботи. Логопед може проводити інформаційні зустрічі, семінари або надавати друковані матеріали, щоб ознайомити батьків з основними аспектами мовленнєвих порушень і стратегіями їх корекції.

4. Спільно плануйте корекційну роботу. Батьки мають брати участь у плануванні корекційних заходів. Спільне обговорення цілей і завдань допомагає батькам відчувати відповідальність за процес і усвідомити,

Таблиця 1

Засоби мобільної комунікації

Форма роботи	Конференції, збори, тренінги	Анкетування, опитування батьків	Консультації, індивідуальні бесіди	Семінари, тренінги, збори
Засіб комунікації	YouTube	Google Forms	Viber, WhatsApp, Telegram	Google meet, Zoom
Мета	Створення інтерактивного формату, демонстрація відеоматеріалів, трансляцій.	Швидкий збір інформації.	Обговорення питань у чаті та приватно.	Проведення відеоконференцій.

що їх участь є важливою для досягнення позитивних результатів.

5. Використовуйте сучасні засоби комунікації. Застосування мобільних технологій для підтримки постійного зв'язку з батьками є важливим аспектом ефективної взаємодії. Відео- й аудіоматеріали з інструкціями також можуть бути корисними для наочності та пояснення технік виконання логопедичних вправ.

7. Надавайте зворотний зв'язок та моніторте прогрес. Регулярне інформування батьків про прогрес дитини є необхідним для підтримки їх активної участі у процесі корекції.

8. Забезпечуйте психологічну підтримку батьків. Батьки дітей із мовленнєвими порушеннями можуть відчувати стрес або невпевненість у власних силах.

Висновки. Залучення батьків до процесу логопедичної корекції є одним із найважливіших чинників, що впливають на ефективність цього процесу. Активна

участь батьків, їх співпраця з логопедом та спільна відповідальність за результат дозволяють досягти значно кращих результатів у розвитку мовлення дитини. Створення позитивної атмосфери під час занять сприяє зменшенню стресу в дитини та підвищує її зацікавленість. Регулярне інформування батьків про успіхи та труднощі дитини дозволяє коригувати процес корекції та досягати кращих результатів. Використання месенджерів і відеоінструкцій полегшує спілкування логопеда з батьками та забезпечує більш ефективну передачу інформації.

Партнерська взаємодія логопеда з батьками є невід'ємною частиною успішної корекції мовленнєвих порушень. Спільними зусиллями логопеда, батьків і дитини можна досягти значних успіхів у розвитку мовлення. Метою подальших досліджень є вивчення впливу тривалості й інтенсивності спільної роботи логопеда і батьків на результати корекції.

Література:

1. Валентьєва Т. Сутність, мета, принципи і форми співробітництва дошкільного навчального закладу з батьками старших дошкільників. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2013. № 17 (1). С. 121–128.
2. Галян О., Борисенко З. Психологічні аспекти супроводу батьків дітей з особливими освітніми потребами. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 2. Т. 2. С. 44–49. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2019/part_2/11.pdf.
3. Данілавічюте Е. Діти з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2018. № 3. С. 7–19.
4. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології : навчальний посібник. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
5. Король А. Формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами : дис. ... докт. філософії. Київ, 2023. 304 с.
6. Bordalba M., Vochaca J. Digital media for family-school communication? Parents' and teachers' beliefs. *Computers and Education*. 2019. Vol. 132. № 1. P. 44–62.
7. Parents of children with disabilities: telling a different story / J. Goddard et al. *Canadian Journal of Counselling*. 2000. Vol. 34. № 4. P. 273–289.

References:

1. Valentieva, T. (2013). Sutnist, meta, pryntsyry i formy spivrobotnytstva doshkilnoho navchalnoho zakladu z batkamy starshykh doshkilnykiv [The essence, purpose, principles and forms of cooperation of a preschool educational institution with parents of older preschoolers.]. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*. Vol. № 17(1). pp. 121–128 [in Ukrainian].
2. Halian, O., Borysenko, Z. (2019). Psykholohichni aspekty suprovodu batkiv ditei z osoblyvymy osvritnimy potrebamy [Psychological aspects of accompanying parents of children with special educational needs]. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii*. Vol. 2. P. 2. pp. 44–49. Retrieved from: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2019/part_2/11.pdf [in Ukrainian].
3. Danilavichyutie, E. (2018). Dity z osoblyvymy osvritnimy potrebamy v inkluzyivnomu seredovyshechi. [Children with special educational needs in an inclusive environment]. *Osoblyva dytyna: navchannia i vykhovannia*. Vol. 3. pp. 7–19 [in Ukrainian].
4. Dychkivska, I. (2004). Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii [Innovative pedagogical technologies]. 252 p. [in Ukrainian].
5. Korol, A. (2023). Formuvannia dystantsiino-interaktyvnoho seredovyshecha pidtrymky batkiv doshkilnykiv z osoblyvymy movlennievymy potrebamy [Formation of a remote-interactive environment of support for parents of preschoolers with special speech needs]. 304 p. [in Ukrainian].
6. Bordalba, M., Vochaca, J. (2019). Digital media for family-school communication? Parents' and teachers' beliefs. *Computers and Education*. Vol. 132, № 1. P. 44–62 [in English].
7. Goddard, J., Lehr, R., Lapadat, J. (2000). Parents of children with disabilities: telling a different story. *Canadian Journal of Counselling*. 2000. Vol. 34, № 4. pp. 273–289 [in English].